

דיבור כמעשה – הבעיות ההלכתיות הכרוכות בהפעלת 'עוזר אישי' בשבת

הקדמה

השימוש בחשמל מתרחב ומשתכלל בקצב מהיר, וישנם פיתוחים טכנולוגיים ויישומים חדשים. לכן נדרש להכיר וללמוד את אופן פעולתם של היישומים החדשים, ולשוב ולבחון את מעמדם ההלכתי.

'עוזר אישי' (להלן: ע"א) חכם או עוזר וירטואלי הוא מכשיר המסוגל לבצע משימות או שירותים בעבור אנשים. ע"א יכול להיות תוכנה על מחשב או מכשיר המבצעים פעולות או מפעילים מכשירים אחרים. הע"א מסוגל לפענח טקסט, דיבור אנושי או תנועות אדם ולהגיב באמצעות פעולות שונות כגון השמעת קובץ אודיו או נתינת פקודות למכשירים אחרים. ניתן לשאול את הע"א שאלות ולקבל תשובות, לתת פקודות ולשלוט במכשירים חשמליים ובאופן כללי לבצע פעולות באמצעות בקשות מילוליות. במאמר זה נתאר את אופן פעולת העוזר האישי ונבחן אם כתוצאה מדיבור לע"א נוצרת פעולה, מבחינה הלכתית, ואם היא מתייחסת לדובר או שהיא מנותקת ממנו.

1. אופן פעולת אלקסה

מכשיר ה-ECHO של חברת אמזון הוא מכשיר שגודלו כפחית שתייה והוא מחובר באופן קבוע לחשמל ולאינטרנט. המכשיר מורכב בעיקר מקופסה המכילה מיקרופונים רגישים, מחשב קטן עם חיבור אלחוטי לאינטרנט, רמקולים וחיבור לחשמל. ניתן למצוא דגמים קטנים יותר, ודגמים חדישים מכילים גם מסך ומצלמה. למכשיר כפתורים המשמשים להדלקה ולכיבוי וכן לכיוון ראשוני.

מכשיר ה-ECHO מקשיב באופן תמידי לנאמר בסביבתו, ואם הוא מזהה מילת הפעלה ייחודית, הוא נכנס לפעולה. ברירת המחדל למילת ההפעלה היא 'אלקסה', אך ניתן לשנות אותה למילים אחרות. אנחנו מציעים בסוף המאמר הבא להפעיל את המערכת בשבת עם מילת ההפעלה 'אלקסה שבת שלום' לשם היכר מיוחד ליום השבת. לעיתים נקרא המכשיר עצמו בשם 'אלקסה', ומקובל להתייחס אליו בלשון נקבה.

ברגע שאלקסה שומעת את מילת ההפעלה, היא מקליטה את המשפטים הנאמרים מיד אחריה ושולחת אותם דרך האינטרנט למחשבים בענן של חברת אמזון. הענן הוא ריכוז של משאבי מחשוב. במקום שכל משתמש (פרטי או חברה) יקנה מחשבים יקרים, יש במקום כל שהוא שרתים חזקים מאוד, וכל מי שרוצה יכול לפנות אליהם במקום

למחשב האישי שלו. במחשבי אמזון פועל שירות זיהוי קול טבעי שנקרא AVS, אשר מפרש את המשפטים באמצעות חילוק להברות וניתוח סטטיסטי, ומחליט מה התגובה שתיתן. שירות הזיהוי שולח חזרה את התגובה המתאימה ל-ECHO, וה-ECHO מבצע את התגובה. יצוין, וזו נקודה חשובה בהבנת פעולת הע"א, שאמירת האדם אינה עושה כל פעולה, וגם תהליך התרגום איננו נעשה בעקבות 'שמיעה' שמתבצעת על ידי מכונה, אלא נעשה ניתוח הברות ללא הבנת השפה הנאמרת כלל.

AVS זמין לשימוש גם למפתחי צד שלישי, כך שהשימוש במכשיר גובר, וכל העת מתווספים לאלקסה יכולות נוספות ומכשירים נוספים שאלקסה יכולה לענות עליהם ולהפעילם. הפעילויות הנפוצות הן השמעת מוזיקה, שמיעת חדשות או קבלת תחזית מזג האוויר, קביעת תזכורות שיושמעו בזמן אחר ופעולות אחרות שאלקסה מבצעת בלי מכשירים נוספים. ניתן לתכנת את אלקסה לבצע פעולות במכשירים אחרים המחוברים אליה ישירות או דרך האינטרנט כגון הפעלה וכיבוי של מפיסקים (הדלקה, כיבוי או עמעום אורות, הדלקה, כיבוי או כיוון מזגנים וכד'). אלקסה מעוצבת ומתוכנתת להפעלה ללא שימוש בידים. כל הזמן מתווספים שירותים נוספים שאלקסה מסוגלת לבצע, ולכן במאמר זה נתייחס כאילו אלקסה מסוגלת לבצע או להפעיל כל פעולה שמכשיר חשמלי יכול לבצע.

מתכנתים יכולים לכתוב תוכניות המשתמשות במערכת AVS על מנת לפתח יכולות נוספות למכשיר האלקסה. תכונות נוספות אלו מכונות 'skills' (כישורים). עד עתה פותחו מעל 100,000 כישורים שונים, המפעילים מעל 20,000 מכשירים שונים שמיוצרים ע"י כ-3,500 חברות שונות. קצב הפיתוח של הכישורים עומד כעת על כ-10,000 כישורים בארבעה חודשים. הכישורים מאפשרים למכשיר בין היתר לשלוט על תאורה, להזמין מונית או פיצה, לשחק משחקים, לבצע פעולות בבנק, להאזין לחדשות ולזמני כניסת השבת, ועוד.

הע"א עובד ומתקשר עם הענן. אחרי שאומרים ביטוי וההברות נשלחות לענן, אין שם שום פעולה שנראית לעין, ולמעשה אין כל פעולה חשמלית, בוודאי לא כזו של סגירת מעגלים או הולדת זרמים. הדבר דומה לזרוע ארוכה של האדם. במקום להפעיל את כוח המחשבה האישית שלו (פעילות חשמלית פנימית של רשתות נוירונים), מופעל כוח מחשבה של מחשב ענק.

ע"פ קצב ההתפתחות של הטכנולוגיה הנ"ל בשילוב החדירה המהירה של הע"א לשוק, אנחנו צופים כי בשנים הקרובות מערכות כמו אלקסה תהיינה בבתים רבים מאוד ותשמשנה למגוון רחב של פעולות שהיום אנחנו עושים בדרכים אחרות.

א. האם דיבור הוא כמעשה? מקור הדברים ושיטת הרמב"ם

השאלה אם עקימת שפתיים היא מעשה או לא היא מעשה נדונה בתלמוד בבלי (בבא מציעא צ"ב):

תנו רבנן, החוסם את הפרה והמזווג בכלאים פטור ואינו לוקה אלא דש ומנהיג בלבד. איתמר חסמה בקול והנהיגה בקול, רבי יוחנן אמר חייב ריש לקיש אמר פטור. רבי יוחנן אמר חייב **עקימת פיו היא מעשה** ריש לקיש אמר פטור **קלא לא** **הוי מעשה**.

מחלוקת אמוראים זו בין רבי יוחנן וריש לקיש היא לגבי דיבור - האם עקימת שפתיים (פעולת הדיבור) נחשבת מעשה או לא. יש דיבור ללא עקימת שפתיים, למשל השמעת הברות גרוניות, כגון שאמר 'איה', והיא אינה דורשת הנעת השפתיים, שהרי יכול להיות עד זומם ללא עקימת שפתיים.¹ רבי יוחנן סובר שדיבור על ידי עקימת שפתיים נחשב מעשה, וריש לקיש טוען שהשמעת קול ועקימת שפתיים אינן בגדר מעשה. בסוגיה שם מפורשים טעמיהם של ר' יוחנן ור"ל, אך האם ר' יוחנן ור"ל בעצמם פירשו כך, או שמא הם נחלקו על חסימה בקול, ובני הישיבה ניסו להסביר את מחלוקתם וייחסו להם מחלוקת כללית יותר - האם עקימת שפתיים היא מעשה? האם דברי הגמרא 'רבי יוחנן אמר, חייב - עקימת פיו היא מעשה; ריש לקיש אמר, פטור - קלא לא הוי מעשה' הם ציטוט בשם ר' יוחנן ור"ל, או שמא הציטוט מדבריהם מסתיים לפני המילים הללו, והשורה הזו היא פירוש לדברי ר' יוחנן ור"ל שניתן על ידי בני הישיבה? לכאורה יש להביא ראיה שמדובר כאן בפירוש ולא בציטוט מהסוגיה המקבילה בכרתות ג ע"ב (שהיא קיצור של הסוגיה בסנהדרין סה ע"א):

לר' יוחנן דאמר: כפיפת קומתו הוי מעשה, עקימת שפתיו נהוי מעשה גבי מגדף! אמר רבא: שאני מגדף, הואיל וישנו בלב, אבל בעלמא עקימת שפתיו הוי מעשה. מתיב רבי זירא: יצאו עדים זוממין שאין בו מעשה, ואמאי? הא על פי כתיב בהן! אמר רבא: שאני עדים זוממין, הואיל וישנן בראייה.

בגמרא זו כלל לא מוזכר דין חסימה ודין כלאיים. אם ר' יוחנן אמר בפירוש בסוגיה במסכת בבא מציעא שעקימת שפתיים היא מעשה, מדוע ניסו להוכיח בכרתות 'לר' יוחנן דאמר: כפיפת קומתו הוי מעשה, עקימת שפתיו נהוי מעשה? למה לא להביא את דברי ר' יוחנן עצמו שהוא סובר כך? מכאן מוכח שר' יוחנן לא אמר את הדברים בפירוש, אלא תלמידי הישיבה הבינו כך את דבריו. ובאמת יש לומר שר' יוחנן כלל לא סובר כך, שהרי הוא עצמו הביא בשם ר' יהודה בשם ר' יוסי הגלילי:²

כל לא תעשה שבתורה... לאו שאין בו מעשה - לוקין עליו; חוץ מן הנשבע ומימר והמקלל את חברו בשם...

ולהלכה פסק הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ח ה"ב, ואין מי שחולק על כך): 'כל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו, חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חברו בשם'. הרי שדיבור (אפילו עם עקימת שפתיים) אין בו מעשה גם בשלושת יוצאי הדופן, רק שבהם כן חייבים

1. על ההבדל בין קול לעקימת שפתיים ראה במגלת סתרים לרב נסים בר יעקב מקירואן, הובא באוצר הגאונים לסנהדרין (מהד' טויבש, הוצ' מוסה"ק, סי' תתקיג עמ' שצד).

2. תמורה ג ע"א; מכות טז ע"ב, ובעוד מקומות רבים בש"ס.

מלקות. אך לכאורה גם בסוגיה במסכת בבא מציעא נפסקה ההלכה כר' יוחנן, כך פסקו הרי"ף³ והרמב"ם; וזו לשון הרמב"ם (הל' שכירות פי"ג ה"ב):

אחד החוסם אותה בשעת מלאכה, ואחד החוסם אותה מקודם ועשה בה מלאכה והיא חסומה, אפילו חסמה בקול - לוקה.

נראה מכאן כי דיבור הוא מעשה. וכבר הציע מו"ר הגרנ"א רבינוביץ בביאורו 'יד פשוטה' להלכות שכירות שיש שתי דרכים להסביר את מחלוקת ר' יוחנן ור"ל: כפי שהגמרא בב"מ מעמידה, או כדברי הגמרא בתמורה (ג ע"ב):

אמר לו ר' יוחנן לתנא, לא תתני ומימר, משום דבדבורו עשה מעשה [יוצר חלות של קדושה על חולין].

הרי שה'מימר' נחשב מעשה לא בגלל הדיבור גם לדעת ר' יוחנן. מכיוון שיש שתי מחלוקות - האחת בחסימה וכלאיים בעזרת הקול; והשנייה - האם עקימת שפתיים היא מעשה לדעת חכמים בכתובות, אזי יש לפסוק בכל מקרה בנפרד. הלכה כר' יוחנן כנגד ר"ל, אך ר' יוחנן עצמו סובר שבדיבור אין מעשה, ומכאן שחוסם בקול חייב, אך לא משום שבדיבור יש מעשה. אם כך, למה אם חסם בקולו - לוקה? המאירי (ב"מ צא ע"א)⁴ סיכם שאלה זו בצורה שיש לה עניין גדול לנושא שלנו:

כבר ביארנו שאם חסמה בקול וגערה שהוא חייב, כך הדין בכלאים, שאם הנהיגם אפי' בקול לוקה. שמא תאמר חסמה בקול הא לאו שאין בו מעשה הוא! ושמא תאמר עקימת שפתיים הוי מעשה, והלא ר' יוחנן עצמו אמר כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממר ומקלל את חברו בשם, אלמא שאין באלו מעשה! ועוד ראוי לך לשאול, היאך הקשה לריש לקיש משמועה של תמורה, והלא אף היא הודה בה שאין בה מעשה? והרבה ראיתי למפרשים שטרחו בסוגיא זו. ויראה לי שדעת ר' יוחנן שעקימת שפתיים מעשה על אחד משלושה צדדין: **האחד** שהקול מביא לידי מעשה גמור, כגון הנהגה בכלאים, שקולו גורם להיות שתי בהמות אלו הולכות וחורשות. **והשני** שאע"פ שאין קולו עושה כלום, מ"מ עיקר הלאו הוא במעשה גמור. וכל שעושה בקולו ענין המועיל, כאלו עשה עקר הלאו שהוא מעשה גמור, אף על פי שאין קולו מביא לידי מעשה גמור, נדון עקימת שפתיים למעשה הואיל ועשו מעשה הלאו שהוא מעשה גמור. וממין זה חסימה בקול שעקר הלאו מעשה גמור והוא החסימה וכשגער בקול נעשה מעשה החסימה מאליו שהוא מניעת המאכל. **והשלישי** שבדבורו נעשה מעשה מאליו, כגון תמורה, שבדבורו הותפשה בהמה זו לקדש. והוא שתמצא שאמרו במסכת תמורה בשמועה זו רוצה לומר כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממר ומקלל את חברו בשם, שהזכירה בנסח זה אמר רב אידי... ואמרו שם אח"כ אמר ליה ר' יוחנן לתנא לא תיתני מימר דבדבורו עביד מעשה כלומר ואינך צריך בו לכך. הא למדת לדעת ר' יוחנן שחסימה בקול והנהגה בקול ותמורה - כלם

3. רי"ף ב"מ רמז תק.

4. בית הבחירה, מאירי ב"מ צא ע"א, מהד' הרשלר עמ' 333.

בדין מעשה, ועליהם אמר עקימת שפתים הוי מעשה, הא דבור לבד בלא שום אחד מאלו - אין עקימת שפתים מעשה, והוא שהנשבע ומקלל בשם הוא קורא לאו שאין בו מעשה, והוא שהקשה בכאן מתמורה. ושאר לאוין שאין בהם מעשה - אין לוקין עליהם, ואין אומרים שעקימת שפתים מעשה...

הרי שבמקרה של הע"א, **כאשר אנו לא מאפשרים לע"א לעשות כל פעולה שיש בה צד של מלאכה**, הקול איננו מביא לידי מעשה, ואין בתוצאה של הקול מעשה גמור; אזי אין בדיבור כל תוצאה של חלות.

כך נראה לנו בהסבר דעתו של הרמב"ם.

נושאי כלי הרמב"ם⁵ הסבירו באופן הבא:

(1) הרמב"ם סובר שרק דיבור שמביא לידי מעשה נחשב כמעשה, והוא הביא את המימרא שבתמורה (ג ע"א), אע"פ שלמסקנה 'מימר' לא אמור להיות נמנה בקבוצה זו, שכן בדיבורו עשה מעשה, כמבואר בגמרא. הסבר זה דומה לשיטת התוספות שנביא בהמשך.

(2) כל לאו שניתן לעבור עליו במעשה גמור, אע"פ שעשאו רק על ידי דיבור - לוקה, אך לאו שאינו אלא על ידי דיבור, אינו לוקה עליו, שכן דיבור לא הוי כמעשה.

מתירוצו השני של ה'מגיד משנה' יוצא שהרמב"ם פסק שעקימת שפתיו לא הוי מעשה, ואעפ"כ לוקה כשחסמה בקול, משום שכל לאו שניתן לעבור עליו על ידי מעשה, אע"פ שעשאו ללא מעשה אלא רק בקולו, חייב.

הרי שהעלינו כי לשיטת הרמב"ם אין בקול גדר של מעשה.

ב. האם דיבור הוא כמעשה – שיטות הראשונים

כדי ליישב בין הסוגיות בבא מציעא ותמורה, הובאו תירוצים שונים בראשונים. התוספות⁶ תירצו שרבי יוחנן סובר שעקימת שפתיו הוי מעשה רק במקום שעל ידי דיבורו נעשה מעשה, כמו בחסימה בקול שהפרה דשה ללא אכילה. לעומת זאת דיבור שאין לו תוצאה של מעשה לא נחשב מעשה. כך גם מובא ב'שיטה מקובצת'.⁷ יש גם דיון בראשונים במקרה שאין עקימת שפתיים, דהיינו שאדם מוציא קול בלי שיניע שפתיים, אם נחשב מעשה גם לרבי יוחנן.⁸ בעקבות סוגיית הגמרא (סנהדרין סה ע"א), כותב הרי"ף⁹ שהגרסה הנכונה היא 'הואיל וישנן באיה'. וביאר הרי"ף שהגמרא מתרצת שניתן להיות עד זומם ללא עקימת שפתיים, שלאחר שמעיד אחד, בית הדין שואלים את השני אם הוא מסכים לעדות של הראשון, ואם הוא עונה 'איה' הרי עדותם עדות, ואם נמצאו

5. ר' מ"מ לרמב"ם, הל' שכירות פי"ג ה"ב.

6. תוס', ב"מ צ ע"ב ד"ה רבי יוחנן.

7. שטמ"ק, ב"מ מג ע"ב.

8. ראה ב"ק ה ע"א, ויד רמה שם; אנציקלופדיה תלמודית כרך ו', ערך דיבור, טור תקי"ב.

9. רי"ף, סנהדרין, דף טז ע"ב מדפי הרי"ף.

זוממים חייבים. אותיות אלו ניתן לבטא ללא עקימת שפתיים, ומאחר שיכול להיות עד זומם ללא עקימת שפתיים, ממילא גם כשהעיד על ידי עקימת שפתיים לא חייב קרבן. בשו"ת 'במראה הבזק'¹⁰ דנים בשאלה זו ומביאים סיכום של שלוש הדעות העיקריות בראשונים:

(1) תוספות סוברים שקול נחשב כמעשה להתחייב במלקות, ובתנאי שקולו מביא לידי מעשה.

(2) הרי"ף סובר שרק עקימת שפתיים נחשבת מעשה, וקול ללא עקימת שפתיים לא נחשב מעשה.¹¹

(3) 'מגיד משנה' בדעת הרמב"ם: קול לעולם לא נחשב מעשה, ואעפ"כ בלאוים שניתן לעבור עליהם על ידי מעשה לוקים עליהם אף שעבר על הלאו ללא מעשה, ולמעשה באופן דומה הסברנו כך את הרמב"ם.

מכל מקום, **לכל שיטות הראשונים לא יהיה איסור להפעיל ע"א על ידי קול כשלא נעשה מעשה ע"י הע"א.**

ג. סוגיות נוספות שמהן דנים על קול כמעשה

בספר 'קול מבשר' (ח"ב סי' כה) מנסה הרב ראטה להוכיח שדיבור כמעשה מתשובת מהרי"ל:¹²

דניפוח בפה מועיל בבישולי גוים דחשיב כגופו, וראיה מפרק כיצד הרגל (ב"ק יז,

ב) גבי חצי נזק צרורות דחשיב חציו וניפוח הפה חשיב כגופו, דמייתי התם (י, ב)

מתרגול שתקע בכלי זכוכית וכו' ובודאי כגופו דמי.

גם הרב שלמה גורן בספרו 'משיב מלחמה'¹³ מביא הוכחות נוספות שדיבור כמעשה: (א) רש"י על הגמרא בבא קמא (יח ע"ב): 'ואמר רב יוסף אמרי בי רב סוס שצנף וחמור שנער ושיבר את הכלים משלם חצי נזק', מפרש: 'סוס שצנף ושיבר כלים בקולו, וכל הני צרורות נינהו דכחו הוא'.

(ב) נאמר בגמרא (ב"ק ס ע"א): 'דליבה ולבתו הרוח אם יש בלביו כדי ללבוותה חייב'.

(ג) בגמרא שבת (עה ע"ב) נאמר: 'אמר רשב"ל: הצר צורה בכלי והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש', ומבין הרב גורן שזה אף בניפוח עם הפה ולא בכלי.

ישנם אחרונים נוספים המחשיבים דיבור למעשה: בעל 'מנחת יצחק'¹⁴ מצטט מתשובת 'מנחת יעקב'¹⁵ דכוחו כגופו לעניין איסור לנפוח עפרורית מבגדי אשתו נידה, שזה דומה

10. שאלה 9150, שטרם פורסמה ועדיין לא עברה הגהות סופיות. התקבלה בהתכתבות אישית.

11. יכול להיות שהרי"ף מסכים גם לחילוק של התוס' ורק מוסיף עוד תנאי, כך נראה מדברי הרמב"ן, ב"מ צ ע"ב.

12. מהרי"ל סי' רכא, אך צ"ל סי' קצג ע"פ כנסת הגדולה, הגהות בית יוסף אות מח; מובא בבית יוסף, יו"ד סי' קיג בהלכות בישולי עכו"ם.

13. משיב מלחמה, ח"א עמ' שז.

14. מנחת יצחק, ח"ב סי' יז.

15. מנחת יעקב, סי' יג.

למלבה אש בנזיקין ושבת. וכן הביא מה'אמרי צבי'¹⁶ שהוכיח ממדליק ומכבה בנשימה (בנשיפה), וכן מנופח לעניין בישולי עכו"ם הנ"ל. כמו"כ הוא מזכיר את הביטוי 'בדיבורא איתעביד מעשה' המופיע בירושלמי שבועות פרק ד המתייחס לעניין שבועה ובמקומות נוספים לעניין קודשים. בכיוון הדברים הללו כתבו בתשובה של כולל 'ארץ חמדה' והוסיפו את דברי ה'אבני נזר'.¹⁷ את עניין הפעולה הפיזית שיש בדיבור ניתן גם למצוא במאמרו של הרב פרופ' זאב לב.¹⁸ אך לדעת כולם יש לחלק בין פעולה שעושה אדם על ידי השמעת קול **בלי שהקול מפעיל כוח על הנפעל** (כמו בתמורה ונשבע וכן בחסימה והנהגה בקול), לבין מקרה שבו גלי הקול מפעילים כוח על הנפעל.

במקרה של הע"א, **הפעולה אינה נעשית מכוח כל שהוא**, אלא בעקבות העברת אינפורמציה על ידי הקול. למעשה, כפי שהסברנו באריכות בפתיחת המאמר, הקופסה איננה עושה כלום. היא מקליטה את הנאמר ומעבירה את תוכנו כמות שהוא לענן, שם מפענחים מה נאמר. אחרי פענוח הדיבור במחשב בענן, מתבצעת פעולה, אך ממש אין כל קשר בין האמירה והקול לבין הפעולה.

לכן מסקנת התשובה של 'ארץ חמדה' נראית לענ"ד שגויה (בתקווה שהם ישנו את הדברים לפני פרסומם); וזו לשונם:

על כן נראה שמכשיר העושה מלאכה שמופעל על ידי גלי קול של האדם כמו ב-Amazon Echo, אסור להשתמש בו בשבת, כפי שהראינו שכל פעולה שעושה אדם על ידי תנודות קולו נחשב כאילו בוצעו על ידיו בכחו או בגופו...

הטעות היא בהבנת צורת הפעולה. תנודות הקול לא עשו כל פעולה, ולכן אין לדמות את הע"א לסוס שצנף ונשיפה בפה. לפיכך, גם אם דרך הפעולה להיעשות בדיבור, אך לא מדובר בפעולה פיזית שנעשית על ידי גלי קול אלא בהעברת מידע, מכיוון שאין בדיבור מעשה, הפעולה קרתה ללא פועל, ומלאכת מחשבת אסרה התורה בשבת ולא מלאכה הנעשית מעצמה.¹⁹

נראה שגם דעת הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל שאין בדיבור משום מעשה. בספרו 'מנחת שלמה' (ח"א סי' ט אות ב) בעניין שימוש ברמקול בשבת ויו"ט הוא כותב כסברה פשוטה:

16. אמרי צבי, ב"ק יז.

17. אבני נזר, אורח חיים סימנים נז-נח.

18. פרופ' לב, קובץ 'הלכה ורפואה', חלק ב עמ' רי; חזר ופרסם את הדברים בחיבורו מערכי לב, ירושלים תשנ"ו, עמ' שעו-שפ. אומנם הרב פרופ' לב מסיק שאם אדם מדבר לרובוט והוא מיידיט עושה את הפעולה שאמרו לו, הדבר מתייחס לאומר, וכאילו האיש עשה את הפעולה, אך דיונו שונה. אנחנו מדברים על שאלה שהאדם שואל את הרובוט **והרובוט מחזיר לו תשובה**. כמו כן אנחנו מגבילים את דברינו **רק לתוצאות שהרובוט עושה שמותרות בשבת, כלומר היה מותר לאדם לעשות את זה בעצמו**. לדוגמה: מותר לנופף במגיפה על מנת להפיח אוויר. לפיכך, לפי הרב פרופ' לב יהיה מותר לומר לרובוט לעשות את זה. הפעולה החשמלית כלל לא הפריעה לרב לב.

19. לביסוס ההלכתי של טענה זו ראה מאמרו 'הפעלת חיישנים בשבת', אמונת עתיך 104 (תמוז תשע"ד) עמ' 54-65.

מ"מ נראה דלא מצינו איסור השמעת קול כי אם ע"י מעשה ולא בדיבור גרידא, אע"פ שגורם בכך שגם בכלי ינגן בדיוק כמותו, ומה שע"י דיבורו הוא משנה את עוצמת הזרם להיות פעם חזק ופעם חלש, האי נמי לאו כלום הוא... אעפ"י שע"י דיבורו משנה גם את סגולת המגנט, אפ"ה נראה דלאו כלום הוא.

מסקנות

לאור ניתוח הסוגיות נראה שבמכשיר העושה מלאכה שמופעל על ידי גלי קול של האדם, כמו ב-Amazon Echo, אין מניעה להשתמש בשבת, כל עוד בתוצאה שנוצרת אין איסור. דברים אלו להלכה אך לא למעשה, כי מסקנה זו היא רק אחרי ניתוח השאלה אם יש בדיבור מעשה. כפי שהראינו - כל פעולה שעושה אדם על ידי תנודות קולו נחשבת כאילו בוצעה על ידיו בכוחו או בגופו; אך אם הפעולה נעשית לא על ידי דחיפת האוויר אלא ממשמעות דבריו, היא איננה מיוחסת לדובר אלא כאילו נעשתה מעצמה. יש עדיין לדון בשאלות נוספות שיש במערכת הזו בשבת, ועוד חזון למועד.

